

Priloga: Rzd-01-15-00013-01

Datum: 12.8.2015

opis enote žive kulturne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE

EID: **2-00042**

Ime enote: **Tradicionalno pridelovanje morske soli**

Sinonimi imena enote:

Solinarstvo

2. OPIS ENOTE DEDIŠČINE

Zvrst dediščine: **gospodarska znanja in veščine**

Podzvrsti:

rudarstvo, znanja o vodi, znanja o prostoru, znanja o vremenu, rokodelska in obrtniška znanja

Tipološka gesla:

pridelovanje soli

Kratek opis:

Tradicionalno pridelovanje morske soli obsega vsakoletna vzdrževalna dela na nasipih v solnem polju ter v izparilnih in kristalizacijskih bazenih, vzgojo petole, pobiranje soli, njeno spravilo ter skrb za solinarsko orodje.

Opis:

Obdobje pridelave soli na slovenski obali Jadrana traja od aprila do prvega deževja v jesenskem času, "sezona pobiranja soli" je med junijem in septembrom. V preostalih mesecih hladne polovice leta izvajajo vzdrževalna, obnovitvena in pripravljalna dela za sezono pobiranja soli. Solinar mora dobro poznati naravo, spremljati vremenske razmere in po njih uravnavati svoje delo. Pomembno delo solinarjev predstavljajo tudi vsakoletna vzdrževalna dela na nasipih v solnem polju, v izparilnih in kristalizacijskih bazenih, vzgoja petole ter popravilo polomljenega orodja in izdelava novega.

Znanje pridelovanja morske soli se je v Sloveniji ohranilo le v Sečoveljskih in Strunjanskih solinah, kjer sta se ohranili dve metodi pridelovanja soli: t. i. "družinska metoda", pozneje imenovana "paški način", in "stonski način".

Družinska metoda se je razvila že v srednjem veku. Gre za proizvodnjo soli s poletnim bivanjem v solinah, sodelovanjem družinskih članov, rabo preizkušenih orodij in prenašanjem znanja iz roda v rod. Solinar je s svojo družino skrbel za celoten postopek pridelave soli na posameznem bazenu, ki je obsegalo prevzem morske vode v izparevalne bazene in prepust vode v kristalizacijske bazene, pobiranje soli in njeno spravilo v solinarsko hišo. V drugi polovici 14. stoletja so v solinah Pirana, Kobra in Milj družinsko metodo posodobili s tehnologijo pridelovanja soli na t. i. "paški način", ki temelji na gojitvi petole. Ta poleg zgoraj opisanih del obsega še ureditev podlage kristalizacijskih bazenov, imenovanih kavedin, in gojenje petole (umetno gojene podlage na dnu kristalizacijskih bazenov, ki preprečuje mešanje soli z morskim blatom in deluje kot biološki filter). Na ta način lahko pridelajo belo, čisto sol. Bistvo delovanja solnega polja je v delovanju plime in oseke. Ob plimi solinarji spustijo morskovo vodo v solno polje, ob oseki pa iz solnega polja spustijo odpadno vodo in deževnico.

Danes najbolj razširjen način pridelovanja soli na t. i. "stonski način" se je uveljavil na začetku 20. stoletja v Sečoveljskih solinah na predelu Lera in v Strunjanskih solinah. Tehnologijo priprave slanice so prevzeli t. i. vodarji. Na ta način solinarji dobijo že pripravljeno slanico. Posledično se je delno spremenila pridelava soli, saj zaradi že pripravljene slanice ne potrebujejo izparevalnih bazenov, temveč le kristalizacijske bazene. Morsko vodo pri tem s pomočjo plime nalivajo v višja območja izhlapevanja, pri čemer pretok vode uravnava ročno, prek sistema lesenih zapornic, v depresijskih območjih pa uporabljajo črpalke. Pred prečrpavanjem zgoščene slanice v poslužnice in za nadaljnjo uporabo v kristalizacijskih bazenih mora izhlapati 90 % začetne morske vode. Naravno izhlapevanje nasičenih slanice privede do kristalizacije naravne morske soli, ki jo z uporabo lesenega tradicionalnega orodja – gavero ročno pobirajo in tvorijo piramide. Sol nato ročno natovorijo na vagonete in odpeljejo na deponije, kjer jo razložijo.

S prehodom na "stonski način" pridobivanja soli se je zabrisala srednjeveška struktura solin in se je zmanjšalo število potrebnih delavcev.

Posebnost solin na našem območju je gradnja solinarskih hiš. Uporabljale so se za bivanje solinarjev kot tudi za primarno skladiščenje soli. Zaradi posebnih mikroklimatskih razmer so solinarji sol pobirali vsak dan in jo shranjevali v pritličju solinarske hiše. Po končani solni sezoni pa so jo peljali v osrednje skladišče.

Sol so na vzhodni obali Jadrana pridelovali že v rimskem obdobju. Tudi na severozahodni obali istrskega polotoka je bilo več solnih kompleksov, največji so bili v piranski, koprski, miljski in tržaški komuni. Sol je bila strateško pomembna, saj je bila najpomembnejši konzervans. Pridelava in monopolno trgovanje z njo sta prinašala veliko gospodarsko korist, zato so gradili solne komplekse povsod tam, kjer so geografske danosti to omogočale. Prva posredna omemba solin v Sloveniji je v listini iz 9. stoletja. Komuna Piran je že leta 1274 v statutarnih členih določila pogoje za delovanje solin (pridelavo, prodajo, deleže, dajatve ...).

V šestdesetih letih 20. stoletja so pridelavo opustili na območju Fontanigge in Fasana (Lucija). V 80. letih 20. stoletja sta bila obnovljena prva hiša in fond na predelu Fontanigge, nato pa še drugi fond in tri solinarske hiše. Na območju kulturnega spomenika Muzej solinarstva je postavljena obsežna ambientalna razstava o življenju in delu solinarjev.

Datacija:

rimski doba (domnevno), prva četrtina 9. stol., 804, tretja četrtina 13. stol., 1274, 14. stol., prva polovica 20. stol.,

3. LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Naselje: **SEČOVLJE (PIRAN)**

Opis lokacije:

Sečoveljske soline, Strunjanske soline

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **392234** X: **37729**

4. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

več nosilcev

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02_00042.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Primož Pipan, 2001

6. VARSTVENE USMERITVE ZA ENOTO

Kategorija usmeritev: **razglasitev za živo mojstrovino**

Opis usmeritev

osnovne varstvene usmeritve za živo dediščino, varstvo prostora, varstvo materialnih prvin

7. PRISTOJNOSTI

Pristojna institucija: **Pomorski muzej Sergej Mašera Piran**

Strokovna področja:

etnologija, zgodovina

8. POVEZAVA ENOTE Z DRUGIMI ENOTAMI REGISTRA

Register žive kulturne dediščine:

Register nepremične kulturne dediščine:

Sečovlje - Sečoveljske soline (EŠD 7868)

Sečovlje - Muzej solinarstva v Sečoveljskih solinah (EŠD 13697)

Strunjan - Strunjanske soline (EŠD 8077)

Koper - Skladišče soli pri Izolskih vratih (EŠD 1995)

Portorož - Skladišči soli Obala 10 (EŠD 7207)

Koper - Skladišče soli v Bošadragi (EŠD 8266)

Register premične kulturne dediščine:

Pomorski muzej Sergej Mašera Piran

9. UTEMELJITEV VPISA

Sečoveljske in Strunjanske soline so še edine obstoječe in delujoče soline t. i. "beneškega tipa" solin s paško tehnologijo pridelave soli na območju severnega Jadrana. Ker so srednjeveški – družinski način pridelave soli opustili v 60. letih 20. stoletja, le še peščica živečih solinarjev pozna in obvlada ta postopek. Zato sta ogroženi svojevrstni tehnologija in terminologija, ki sta povezani s tem načinom pridelave soli, ki se je ohranil le na območju Fontanigge. Kljub tehnološkim posodobitvam, ki so jih v proces pridelave soli prinesli predvsem v času Avstrije pred dobrimi 100 leti, pridelava soli na Leri in v Strunjanskih solinah še danes temelji na postopkih priprave petole in sledi tradicionalnemu ročnemu postopku. Ohranjanje posebnega tehnološkega in terminološkega znanja o pridelavi in nadaljevanje večstoletne tradicije pridelave soli prispevata k spominu na pomemben element gospodarskega razvoja primorskih komun. Rek "Piran se je gradil na soli" bo z ohranjanjem tradicionalnega solinarstva tudi v prihodnje označeval povezanost kraja s tradicijo solinarstva.

10. OMEJITVE GLEDE JAVNOSTI PODATKOV

Omejitev: **ni omejitev glede javnosti podatkov**

11. OPOMBE

12. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **> 30 m**

Natančnost območja: **območje ni določeno**

13. VPIS V REGISTER

Vpis dne: **12.8.2015**

Št.: **Rzd-01-15-00013-03**

Razlog: **pobuda**

14. SPREMEMBA REGISTRA

Sprememba dne:

Št.:

Razlog:

15. IZBRIS IZ REGISTRA

Izbris dne:

Št.:

Razlog:

16. ZAZNAMKI

Številka Rzd-01-15-00013-11-01

Datum: 12.8.2015

opis nosilca enote žive dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00042**

Ime enote: **Tradicionalno pridelovanje morske soli**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **114**

Pomorski muzej – Museo del mare "Sergej Mašera" Piran – Pirano

Cankarjevo nabrežje 3, 6330 Piran

<http://www.pomorskimuzej.si/>

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

Pomorski muzej Piran je med letoma 1991 in 1994 ob pomoči upokojenih solinarjev, ki so še obvladali "staro" tehnologijo, obnovil dva solna fonda in ponovno vzpostavil pridelavo soli na srednjeveški način. Fond je bil obnovljen po merah (gabaritih), ki jih je postavil providur Lauro Querini na začetku 18. stoletja. Ponovno je bilo uvedeno tudi originalno terminološko poimenovanje posameznih delov fonda. Leta 1991 je bil odprt Muzej solinarstva, ki prikazuje delovno in bivalno okolje v solinski hiši ter pisni, slikovni in predmetni zgodovinski oris. Prikaz delovnega in bivalnega okolja poudarja tiste elemente materialne kulture, ki so bili v poletnih mesecih, torej v obdobju sezonskega dela v solinah, najpogosteje prisotni v začasnih domovih solinarjev. Posamezni zaposleni so še redki poznavalci tradicionalnega pridobivanja soli.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **PIRAN (PIRAN)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **390425** X: **37774**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00114.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Primož Pipan, 2001

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **12.8.2015**

Razlog: **pobuda**

Številka: **Rzd-01-15-00013-03**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Razlog:

Številka:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Razlog:

Številka:

11. ZAZNAMKI

Številka Rzd-01-15-00013-11-02

Datum: 12.8.2015

opis nosilca enote žive dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00042**

Ime enote: **Tradicionalno pridelovanje morske soli**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **115**

Soline pridelava soli, d. o. o.

Seča 115, 6320 Portorož

<http://www.soline.si/>

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

Podjetje SOLINE Pridelava soli, d. o. o. , je gospodarska družba z omejeno odgovornostjo. Republika Slovenija je leta 2003 s podjetjem Soline sklenila 20-letno koncesijsko pogodbo za rabo naravne vrednote Sečoveljskih solin in upravljanje Krajinskega parka Sečoveljske soline (KPSS) in koncesijo za tradicionalno predelovanje soli v Strunjanskih solinah. S tem je bila izkoriščena možnost, ki jo določa slovenska zakonodaja in ki izvajanje javne službe ohranjanja narave (to je upravljanje (državnega) krajinskega parka) prenese na podjetje. Seveda mora podjetje zato transparentno ločiti izvajanje osnovne komercialne dejavnosti (v primeru podjetja Soline je to pridelava soli) od neprofitne dejavnosti upravljanja krajinskega parka.

Solinarska dejavnost obsega pridobivanje soli v Sečoveljskih in Strunjanskih solinah in s tem povezano upravljanje notranjih vod s sistemom nasipov, kanalov in zapornic na solnih poljih in v kanalih na Leri in v Strunjanskih solinah, pa tudi za zagotavljanje solinske vode na območju Fontanigge. Obsega tudi vzdrževanje nasipov, objektov in naprav ter končno odvažanje in pakiranje soli. Podjetje Soline prideluje tri vrste jedilne soli (piranska sol, tradicionalna sol in solni cvet) in soli za uporabo v kozmetične namene. Poleg tega je podjetje razvilo vrsto izdelkov v katerih je sol ena od ključnih sestavin, ne pa edina sestavina.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **SEČA (PIRAN)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **391486**

X: **39779**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00115.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Iztok Škornik, 2011

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **12.8.2015**

Razlog: **pobuda**

Številka: **Rzd-01-15-00013-03**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Razlog:

Številka:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Razlog:

Številka:

11. ZAZNAMKI

Številka Rzd-01-15-00025-11-01

Datum: 27.10.2015

opis nosilca enote žive dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00042**

Ime enote: **Tradicionalno pridelovanje soli**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec:

Identifikacija nosilca: **122**

Javni zavod Krajinski park Strunjan

Senčna pot 10, 6320 Portorož

<http://www.parkstrunjan.si/>

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

Javni zavod Krajinski park Strunjan (JZKPS), ki ga je ustanovila Vlada RS konec leta 2008, v okviru službe ohranjanja narave v parku opravlja varstvene, strokovne, nadzorne in upravljaljske naloge, med drugim tudi dejavnost muzejev, upravljanje nepremičnin v parku, ki so v lasti države, in pridobivanje soli. JZKPS je leta 2013 obnovil dve solinarski hiši na severnem delu solin za predstavitev solinarske obrti. V enem objektu je urejen informacijski center, namenjen obiskovalcem, s prostori uprave parka, drugi pa je objekt za solinarje s shrambo za orodje, prostori za delo in počitek ter električno črpalko. Istega leta je JZKPS obnovil tudi visokovodni nasip med morskno laguno Stjuža in solinami za izboljšanje protipoplavne varnosti solin ter lesen most na isti poti. Kot upravljavec Strunjanskih solin pridobiva projektna finančna sredstva za zemeljska vzdrževalna in sanacijska dela na solnih poljih, zamenjavo dotrajane in poškodovane lesene opreme ter celovito vzdrževanje solinske infrastrukture, kar je potrebno za ohranjanje tradicionalnega pridelovanja morske soli. Zaposleni strokovno vodijo ogleda obiskovalcev.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **PORTOROŽ (PIRAN)**

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **390753** X: **42160**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00122.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Luka Kastelic, 2013

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **27.10.2015**

Razlog: **pobuda**

Številka: **Rzd-01-15-00025-03**

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Razlog:

Številka:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Razlog:

Številka:

11. ZAZNAMKI